27-мӗш ҫул тухать. Хакӗ 20 пус.

1944
НОЯБРЬ
18
ШАМАТКУН
227(6722) №

Чӑваш Коммуни

Пӗтӗм тӗнчери пролетарисем, пӗрлешӗр!

ВКП(б) ОБКОМӖПЕ
ШУПАШКАР ХУЛА КОМИТЕЧӖН,
ЧАССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕЧӖН
ТАТА ШУПАШКАР ХУЛА СОВЕЧӖН
ХАҪАЧӖ

Чӑваш АССР-ӗн 1-мӗш созыври Верховный Совечӗн VIII-мӗш Сессийӗ

Чӑваш АССР-ӗн 1-мӗш созыври Верховный Совечӗн VIII-мӗш Сессийӗн 1944 ҫулхи ноябрӗн 16-мӗшӗнчи ларӑвӗ ҫинчен ИНФОРМАЦИЛЛӖ ПӖЛТЕРӲ

Ноябрӗн 16-мӗшӗнче, каҫхине 5 сехетре, Советсен Ҫуртӗн лару залӗнче Чӑваш АССР-ӗн 1-мӗш созыври Верховный Совечӗн VIII-мӗш Сессийӗн виҫҫӗмӗш ларӑвӗ уҫӑлчӗ.

Председатель пулса ертсе пыраканӗ — Чӑваш АССР Верховный Совечӗн Председатель заместителӗ В. М. НЕМЦЕВ депутат.

Ӗҫҫынни депутачӗсен Совечӗсем ҫар ҫыннисен ҫемьисене тата Отечественнӑй вӑрҫӑ инваличӗсене пулӑшас тӗлӗшпе мӗнле ӗҫлени ҫинчен тунӑ доклад тӑрӑх пренисем пыраҫҫӗ.

Прениre Д. Я. МИТЬКОВ депутат (Шӗмшеш суйлав округӗ), ӗҫҫынни депутачӗсен Шупашкар хула Совечӗн исполком председателӗ П. И. АНИКИН, А. С. ТОЛСТОВ депутат (Штанаш суйлав округӗ), ӗҫҫынни депутачӗсен Улатӑр хула Совечӗн исполком председателӗ Б. А. ВИСЛОБОКОВ, Г. М. ГУСЕВ депутат (Хапӑс суйлав округӗ), Чӑваш АССР Социальнӑй обеспечени Халӑх Комиссарӗ А. И. ВОРОНЦОВА, ӗҫҫынни депутачӗсен Шупашкар районӗнчи Совечӗн исполком председателӗ С. М. МИРОНОВ, К. А. БЫЧКОВА депутат (Муркаш суйлав округӗ), ӗҫҫынни депутачӗсен Калинински районри Совечӗн исполком председателӗ Т. Ф. ВАЛЕЕВ, ӗҫҫынни депутачӗсен Сӗнтӗрвӑрри хулинчи Совечӗн исполком председателӗ Л. Н. ЕЛИСТРАТОВА, А. С. ЕФИМОВА депутат (Туҫи суйлав округӗ), Чӑваш АССР Суту-илӳ Халӑх Комиссарӗ И. Т. БРАТЧИКОВ тата СССР Верховный Совет депутачӗ И. М. ЧАРЫКОВ тухса каларӗҫ.

Чӑваш АССР Верховный Совечӗ Чӑваш АССР Халӑх Комиссарӗсен Совечӗн Председатель заместителӗн А. И. КИРЕЕВ юлташӑн юлашки сӑмахне итлет.

Чӑваш АССР Верховный Совечӗ ӗҫҫынни депутачӗсен Совечӗсем ҫар ҫыннисен ҫемьисене тата Отечественнӑй вӑрҫӑ инваличӗсене пулӑшас тӗлӗшпе мӗнле ӗҫлени ҫинчен калакан постановление пӗр саслӑ пулса йышӑнать.

Кун хыҫҫӑн Сесси кун йӗркинчи виҫҫӗмӗш ыйтӑва пӑхса тухма тытӑнать.

Чӑваш АССР Верховный Совет Президиумӗн Указӗсене, VII-мӗшпе VIII-мӗш Сессисем хушшинче йышӑннӑскерсене тата Чӑваш АССР Верховный Совечӗ ҫирӗплетме тивӗҫлӗскерсене, ҫирӗплетесси ҫинчен Чӑваш АССР Верховный Совет Президиумӗн Секретарӗ А. И. ИЗМАЙЛОВ депутат доклад туса пачӗ.

Сесси Чӑваш АССР Верховный Совет Президиумӗ ҫаксене вырӑна лартас пирки йышӑннӑ Указсене пӗр саслӑ пулса ҫирӗплетет:

Чӑваш АССР Государство хӑрушсӑрлӑхӗн Халӑх Комиссарӗ пулма — С. Т. МИТРЯШОВ юлташа,

ССР Союзӗн Хатӗрлев Халӑх Комиссариачӗн Чӑваш республикинчи Уполномоченнӑйӗ пулма — Г. С. ФЕДОТОВ юлташа,

Чӑваш АССР Халӑх Комиссарӗсен Совечӗ ҫумӗнчи ҫулйӗр Управленин начальникӗ пулма—М. Н. ГАЛАНЦЕВ юлташа,

Чӑваш АССР Суту-илӳ Халӑх Комиссарӗ пулма — И. Т. БРАТЧИКОВ юлташа,

Чӑваш АССР Социальнӑй обеспечени Халӑх Комиссарӗ пулма — А. И. ВОРОНЦОВА юлташа.

Кун хыҫҫӑн председатель пулса ертсе пыраканӗ — Чӑваш АССР Верховный Совечӗн Председатель заместителӗ В. М. НЕМЦЕВ депутат VIII-мӗш Сессин кун йӗркинчи пур ыйтусене те пӑхса тухни ҫинчен тата Чӑваш АССР Верховный Совечӗн VIII-мӗш Сессийӗ хупӑнни ҫинчен пӗлтерет.

Чӑваш АССР Верховный Совечӗн Бюджет комиссийӗн председателӗ К. Д. Медянин тунӑ содокладран

Депутат юлташсем!

Верховный Советӑн Бюджет комиссийӗ мана Сессие ҫакӑн ҫинчен каласа пама хушрӗ: республика бюджетне 9 уйӑх хушшинче питӗ начар пурнӑҫланӑ; тупӑшсем енӗпе ӑна 70,2 процент, расходсем енӗпе 65,2 процент чухлӗ ҫеҫ пурнӑҫа кӗртнӗ. Ҫапла вара 1944 ҫулхи бюджета пурнӑҫа кӗртсе ҫитерес тӗлӗшпе хурӑшлӑх тухса тӑчӗ.

Пирӗн промышленноҫри нумай предприятисем лайӑх ӗҫлеҫҫӗ пулсан, ялхуҫалӑх ӗҫӗсене ӑнӑҫлӑн вӗҫленӗ пулсан, финансла бюджет ӗҫӗ вара пирӗн республикӑра халӗ те питӗ начар пырать-ха.

Чӑваш АССР Верховный Совечӗн VII-мӗш Сессийӗнче депутатсем критиклениие финанс органӗсем ҫителӗклӗ шута илмен, 1944 ҫулхи бюджет пирки йышӑннӑ Закона пурнӑҫа кӗртме кирлӗ таран мерӑсем йышӑнман; ҫак ӗҫ пуринчен ытла Хӗрлӗ Чутай, Кувакино, Муркаш тата Пӑрачкав районӗсенче начар пырать.

Финанс Халӑх Комиссариатӗнче хӑйӗнче те, районсенчи финанс органӗсенче те государство дисциплини ҫителӗксӗр. Финанс Халӑх Комиссариачӗ темиҫе хут та ыйтнӑ пулин те, Чурачӑк районӗ бюджета пурнӑҫа кӗртни ҫинчен отчет тӑратман. Финанс Халӑх Комиссариачӗ тупӑш паракан ӗҫсене пӗтӗмпех шута илме тата вӗсене бюджетра палӑртма халиччен те вӗренсе ҫитмен-ха.

Финанс Халӑх Комиссариатӗнче те, районсенчи финанс органӗсенче те ҫынсем ҫитмеҫҫӗ. Ҫав органсенче ӗҫлекен ҫынсем час-часах улшӑнаҫҫӗ. Ҫакӑ вӑл ӗҫе начарлатать.

Эпӗ малалла республикӑри хӑшпӗр Халӑх Комиссариачӗсем хӑйсен бюджет умӗнчи обязательствисене мӗнле пурнӑҫа кӗртни ҫинчен калатӑп.

Вӑрман Промышленность Комиссариачӗ бюджета тупӑш сахал парать. Ҫакӑ вӑл, чи малтан, производство планне тултарманнинчен, усӑсӑр тата хуҫалӑхсӑр расходсем нумай тунинчен, продукцин хӑйне лараkан хакне чакарассишӗн кӗрешменнинчен килет. Продукцин хӑйне ларакан хакне ӳстерни пирки кӑҫалхи 8 уйӑх хушшинче 1.962 пин тенкӗ убыток курнӑ. Ҫав вӑхӑт хушшинче Вӑрман Промышленность Комиссариачӗн предприятийӗсем штрафсемпе пенисем ҫеҫ 400 пин тенке яхӑн тӳленӗ.

Правительство Вӑрман Промышленность Комиссариатне оборот валли ҫулленех укҫа нумай парать, анчах та ӗҫе хуҫасӑрла туса пынипе, ҫав укҫасем пӗтсе пыраҫҫӗ. Хӑшпӗр чухне Вӑрман Промышленность Комиссариачӗ хӑйӗн управлени расхочӗсене предприятисен оборот укҫипе саплать, ку — законсӑр ӗҫ. Вӑрман Промышленность Комиссариачӗн системинче предприятисен хӑйсен оборот укҫи 1944 ҫулхи сентябрӗн 1-мӗшӗ тӗлне 2 миллион тенкӗ ытла ҫитмен. Ҫав комиссариатӑн чылай предприятийӗсем укҫапа пурлӑха ытла та хуҫасӑрла тыткалаҫҫӗ.

Вӑрман Промышленность Комиссариачӗ хӑйӗн предприятийӗсен ӗҫне экономика енчен тӗпчемест, кирлӗ выводсем тумасть. 1943 ҫулшӑн тӑратнӑ балансемпе отчетсене 1944 ҫулӑн иккӗмӗш ҫур ҫулӗ ҫитиччен те пӑхса тухса ҫирӗплетмен. Центральнӑй инвентаризаци комиссийӗ 1943 ҫулта пӗртте ӗҫлемен. Ҫапла вара, укҫапа пурлӑха тустарма меллӗ условисем пулса тӑнӑ.

Сесси Вӑрман Промышленность Комиссариачӗн руководствине хӑйӗн предприятийӗсен ӗҫӗсем мӗнле пынине халех тӗрӗслесе тухма, вӗсен ӗҫне хытӑрах контроллесе тӑма, вӗсене кирлӗ пулӑшу парса тӑма, продукцин хӑйне ларакан хакне чакарма, накопленисен планне тултарма, ҫавӑн пекех тата бюджет умӗнчи обязательствӑсене пурнӑҫлама хушмалла.

Бюджет комиссийӗ ҫакна палӑртать: Вырӑнти Промышленность Комиссариачӗн системинче финансла отчет дисциплини ытла та хавшанӑ. Ҫав комиссариата пӑхӑнса тӑракан 8 предприятирен 9 уйӑх хушшинче 4 предприяти ҫеҫ отчетсем тӑратнӑ. Районри промышленноҫӑн 33 предприятийӗнчен виҫӗ квартал хушшинче 9 предприяти ҫеҫ Комиссариата отчет панӑ. Ҫавӑнпа та ӗнтӗ Вырӑнти Промышленность Комиссариачӗ хӑйӗн предприятийӗсене оперативлӑ ертсе пырас ӗҫе начар туса пырать.

Вырӑнти Промышленность Халӑх Комиссарӗ Егоров юлташ, хатӗр продукцие часрах сутса оборот укҫине пуштас, ӑна йышӑннӑ финанс планӗ тӑрӑх хӑйӗн предприятийӗсене пайласа парас вырӑнне, хатӗр продукцие сутма чарӑнса тӑнӑ, вӑл ӑна тӑваттӑмӗш квартал шучӗпе парасшӑн пулнӑ, мӗншӗн тесен виҫҫӗмӗш кварталти плана унӑн предприятийӗсем тултарнӑ. Оборот укҫине ҫавӑн пек тытса тӑни, ҫнелтен пӑхсан, сенелӗ мар пек туйӑнма пултарать, анчах та ҫавна пула Вырӑнти Промышленность Комиссариачӗн хӑшпӗр предприятийӗсем оборот укҫи ҫитменнипе тертленсе пурӑннӑ, лайӑх ӗҫлеме пултарайман.

Вырӑнти промышленноҫра капитальнӑй ӗҫсем тума палӑртнӑ укҫапа питӗ сахал усӑ кураҫҫӗ.

Вырӑнти Промышленность Комиссариачӗн руководителӗсен ҫак ҫитменлӗхсене пурне те пӗтермелле.

Депутат юлташсем! Ӗҫҫыннисен сывлӑхӗшӗн сталинла тӑрӑшни сывлӑха сыхлас ӗҫ валли укҫа мӗн чухлӗ расходланинчен питӗ лайӑх курӑнса тӑрать. Чӑваш республикин 1944 ҫулхи бюджетӗнче сывлӑха сыхлас ӗҫ валли 34.420,7 пин тенкӗ пама палӑртса хунӑ.

Чирсенчен сыхланас тӗлӗшпе малтанах кирлӗ ӗҫсем тунине пула, пирӗн республикӑра, вӑрҫӑ пирки йывӑрлӑхсем тухса тӑнӑ пулин те, ҫынсем йышлӑн чирлени ҫук. Анчах Сывлӑх Халӑх Комиссариачӗн органӗсем Верховный Советӑн VI-мӗш Сессийӗнче кӑтартса панине шута илмен, бюджета пурнӑҫа кӗртес тӗлӗшпе хӑйсен ӗҫне лайӑхлатас вырӑнне начарлатнӑ, 1943 ҫулта 9 уйӑх хушшинче ҫав комиссариат хӑйӗн бюджетне 65 процент таран пурнӑҫа кӗртнӗ пулсан, кӑҫал 9 уйӑх хушшинче вӑл ӑна 62 процент чухлӗ ҫеҫ пурнӑҫланӑ.

Медянин юлташ малалла бюджетран паракан укҫапа ҫителӗклӗ усӑ курман пирки республикӑра халӑх сывлӑхне малалла лайӑхлатас тӗлӗшпе тумалли чылай ӗҫсене тумасӑр хӑварнине кӑтартса парать.

Ҫутӗҫ Халӑх Комиссариачӗ те хӑйне паракан укҫапа халь калаиинчен лайӑхрах усӑ курмасть.

1944 ҫулхи бюджетра Ҫутӗҫ Халӑх Комиссариатне 90.660.800 тенкӗ пама палӑртнӑ. Ҫав укҫаран 9 уйӑх хушшинче 57.081.200 тенкӗ ҫеҫ расходланӑ, урӑхла каласан — 63 процент чухлӗ ҫеҫ расходланӑ.

Верховный Советӑн VI-мӗш Сессийӗнче Ҫутӗҫ Халӑх Комиссариачӗн ӗҫне питӗ хытӑ критикленӗччӗ. Анчах та Комиссариат руководителӗсем ҫавӑнтан кирлӗ выводсем туман. Ҫавна пула шкулсем, ача сачӗсем, ача ҫуртӗсем, халӑха ҫутта кӑларакан учрежденисем, наука учрежденийӗсем тата ыттисем валли панӑ укҫана расходласа пӗтермен.

Сывлӑх Халӑх Комиссариачӗпе Ҫутӗҫ Халӑх Комиссариачӗ питӗ нумай укҫа илеҫҫӗ, вӗсем бюджетӑн 76,2 процентчӗ чухлӗ расходлаҫҫӗ, анчах та бюджетран паракан укҫала усӑ курас ӗҫе начар ертсе пыраҫҫӗ, вырӑнсенче ӗҫ мӗнле пынине пӗлмеҫҫӗ.

Сывлӑх Халӑх Комиссарӗн Лихачев юлташӑн тата Ҫутӗҫ Халӑх Комиссарӗн Макаров юлташӑн ҫакна хӑлхана чикес пулать, бюджет тӑрӑх паракан пӗтӗм укҫапа усӑ курма тӑрӑшас пулать.

Пӗлтӗр Верховный Советӑн VI-мӗш Сессийӗнче Социальнӑй обеспечени Халӑх Комиссариачӗн ӗҫне критикленӗччӗ. Эпӗ сире ҫапла каласа паратӑп: ҫав критикӑна Социальнӑй Обеспечени Халӑх Комиссариачӗ шута илнӗ, хӑйӗн ӗҫне кӑшт лайӑхлатнӑ. Анчах та кӑҫалхи 9 уйӑх хушшинче бюджетран панӑ укҫана 58,2 процент чухлӗ ҫеҫ расходланӑ. Ҫав комиссариатӑн ӗҫӗнче пысӑк ҫитменлӗхсем те чылай-ха. Паракан укҫапа питӗ майӗпен усӑ курать тата тикӗс усӑ курмасть. Укҫана хӑйӗн учрежденийӗсем сметӑсене мӗнле пурнӑҫа кӗртнине шута илмесӗр парать.

Социальнӑй Обеспечени Халӑх Комиссариачӗ Отечественнӑй вӑрҫӑ инваличӗсене ӗҫе вӗрентес тата вӗсене пурнӑҫра пулӑшас тӗлӗшпе халӗ те начар ӗҫлет-ха.

Социальнӑй Обеспечени Комиссариачӗн, район, хула совечӗсен исполкомӗсен тата социальнӑй обеспечени отделӗсен инвалидсене ӗҫе вырнаҫтарас тӗлӗшпе ӗҫе татӑклӑнах лайӑхлатмалла.

Пӗтӗмпе илсен, республикӑра районри бюджетсене тӑхӑр уйӑх хушшинче тупӑшсем енӗпе ҫулталӑкри бюджетӑн 67 процентчӗ чухлӗ, расходсем енӗпе 62,1 процентчӗ чухлӗ пурнӑҫа кӗртнӗ. Октябрьски, Красноармейски, Ҫӗрпӳ, Сӗнтӗрвӑрри, Шупашкар тата Вӑрмар районӗсем хӑйсен бюджечӗсен тупӑш пайне лайӑх пурнӑҫласа пыраҫҫӗ. Хӗрлӗ Чутай, Кувакино, Муркаш тата Пӑрачкав районӗсем вара хӑйсен бюджечӗсене тупӑшсем енӗпе чӑтма ҫук начар пурнӑҫлаҫҫӗ.

Расходсем енӗпе бюджета икӗ район ҫеҫ лайӑх пурнӑҫланӑ — Шупашкар тата Ҫӗрпӳ районӗсем. Хӗрлӗ Чутай, Муркаш, Кувакино, Шӑмӑршӑ районӗсем хӑйсене паракан укҫапа питӗ начар усӑ кураҫҫӗ.

Бюджета ҫавӑн пек начар пурнӑҫа кӗртни нумай районсенче финанс ӗҫне ҫителӗклӗ хак паманнинчен килет.

Республикӑра укҫа пухмалли плана пӗрремӗш кварталта 97,6 процент чухлӗ, иккӗмӗш кварталта 96 процент чухлӗ, виҫҫӗмӗш кварталта 72 процент чухлӗ пурнӑҫа кӗртнӗ. Тӑхӑр уйӑх хушшинче государствӑна 27 миллион тенкӗ укҫа памасӑр хӑварнӑ. Ҫакна яланах асра тытас пулать: финанс ӗҫӗ вӑл экономика фрончӗн питӗ паха участокӗ пулса тӑрать. Ҫавӑнпа та Сесси Финанс Халӑх Комиссариачӗн тата районсенчи финанс отделӗсен руководителӗсене хӑйсен ӗҫне халех урӑхла йӗркелесе яма, 1944 ҫулхи финанс планӗпе бюджета пӗтӗмпех пурнӑҫа кӗртме хушмалла.

Ӗҫҫынни депутачӗсен Совечӗсем ҫар ҫыннисен ҫемьисене тата Отечественнӑй вӑрҫӑ инваличӗсене пулӑшас тӗлӗшпе мӗнле ӗҫлени ҫинчен

Чӑваш АССР Совнаркомӗн Председателӗн заместителӗ А. И. Киреев юлташ тунӑ докладран

Совет халӑхӗ хӑйӗн тӑван Хӗрлӗ Ҫарне нумай тӗрлӗ тата пысӑк пулӑшу парса тӑрать. Ҫак ӗҫре фронтовиксен ҫемьисемшӗн тӑрӑшни уйрӑмӑнах пысӑк вырӑн йышӑнса тӑрать.

Ылханлӑ тӑшмана хирӗҫ алла хӗҫпӑшал тытса паттӑррӑн та хаяррӑн кӗрешекенсен ҫемьисемшӗн тимлӗн тӑрӑшасси, вӗсене пособисемпе пенсисем вӑхӑтра парса тӑрасси, вӗсен пурнӑҫ ыйтӑвӗсене тивӗҫтересси шӗн куллен тӑрӑшасси, ӗҫе вырнаҫас тата квалификацие ӳстерес тӗлӗшпе вӗсене пур майсемпе те пулӑшасси, ачисене яслисемпе ача ҫурчӗсене вырнаҫтарасси, ҫар ҫыннисен ҫемьисене вутӑ парса тӑрасси—вырӑнти Советсен тата кашни совет гражданинӗн таса тивӗҫӗ пулса тӑрать. Ҫаксем пурте вӑрҫӑпа политика тӗлӗшӗнчен питӗ пысӑк вырӑн йышӑнса тӑраҫҫӗ тата вӗсем Хӗрлӗ Ҫара пулӑшниех пулаҫҫӗ.

Ҫар ҫыннисен ҫемьисене пособисемпе пенсисем пама Совет государстви калама ҫук нумай укҫа-тенкӗ парса тӑрать, 1943-мӗшпе 1944-мӗш ҫулсенче кӑна республикӑра 121.892 пин тенкӗ чухлӗ пособисемпе пенсисем тӳленӗ. Ҫар ҫыннисен ҫемьисене пособи парассине вӑхӑтра пӑхса тухса палӑртас ӗҫе ӗҫҫынни депутачӗсен районсенчи (хуласенчи) Совечӗсен исполкомӗсем ҫумӗнчи комиссисен туса пымалла. Нумай районсенче ҫав комиссисен ларӑвӗсем тӑтӑшах пулса иртеҫҫӗ. Комиссисем пособи памалла тӑваҫҫӗ кӑна мар, вӗсем тата пособисене панипе паманнине те тӗрӗслесе тӑраҫҫӗ. Республикӑри хуласенче тата 13 районра (Йӗпреҫ, Советски, Вӑрмар тата ытти районсенче), пӗтӗмӗшпе илсен, пособисемпе пенсисем парас тӗлӗшпе уйӑхран-уйӑха куҫса пыракан парӑма пӗтернӗ.

Анчах та ҫак ӗҫре ҫитменлӗхсем те сахал мар-ха. Ҫыхӑну Управленийӗпе Госбанкӑн Чӑваш республикинчи контори хушшинче ӗҫлӗ ҫыхӑнусем ҫук пирки, кӑҫалхи ноябрӗн 1-мӗшӗ тӗлне тӳлесе татман пособисемпе пенсисем чылай пулнӑ. Хӗрлӗ Чутай районӗнче пособисемпе пенсисем тӳлес ӗҫ уйӑхран уйӑхах юлса пырать. Сӗнтӗр районӗнче пособи ыйтса ҫырнӑ заявленисене пӑхса тухмалли сроксене пӑсаҫҫӗ, Отечественнӑй вӑрҫӑ фрончӗсенче вилнисен ҫемьисене ним сӑлтавсӑрах пособи тӳлеме пӑрахаҫҫӗ. Канаш районӗнче ҫар ҫыннисен хӑшпӗр ҫемьисене 7—8 уйӑх хушши пособи тӳлемесӗр тӑраҫҫӗ.

Хӑшпӗр районсенче ҫар ҫыннисен ҫемьисене хӑйсем патне киле кайса тӗрӗслемеҫҫӗ, ҫавна пула ҫемьери улшӑнусене вӑхӑтра палӑртмаҫҫӗ, ҫавӑнпа вара пособие е пенсие сахалтарах е ытлашши тӳлеҫҫӗ.

Ҫак ҫитменлӗхсем акӑ мӗн пирки пулаҫҫӗ: ӗҫҫынни депутачӗсен райсовечӗсен исполкомӗсем чылайӗшӗ комиссисен ӗҫне ҫителӗксӗр ертсе пыраҫҫӗ, ҫак ӗҫе пӗтӗмпех ҫар ҫыннисен ҫемьисене пулӑшас тӗлӗшпе ӗҫлекен отделсене шанса параҫҫӗ.

Совет государстви ҫар ҫыннисен ҫемьисене налог тӳлес, ялхуҫалӑх продукчӗсем парас, хваттер укҫи илес тата ачисене шкулта вӗрентнӗшӗн тӳлеттерес тӗлӗшпе пысӑк ҫӑмӑллӑхсем парать. Чӑваш республикинче кӑна та ӗнтӗ 1944 ҫулта ялхуҫалӑх налогӗ енӗпе 66.231 ҫемьене, вӑрҫӑ налогӗ енӗпе ҫар ҫыннисен ҫемьисен 112.805 членне тата государствӑна ялхуҫалӑх продукчӗсем парас тӗлӗшпе вуншар пин ҫемьене ҫӑмӑллӑхсем панӑ.

Ҫар ҫыннисен ҫемьисем хӑйсене тивӗҫлӗ ҫӑмӑллӑхсемпе усӑ курнипе усӑ курманнине палӑртас тата ҫак ӗҫри ҫитменлӗхсене пӗтерес шутпа 1943-мӗшпе 1944-мӗш ҫулсенче икӗ хут тӗрӗслӳ туса ирттернӗ, ҫав тӗрӗслӳсем вӑхӑтӗнче ҫар ҫыннисен ҫемьисене ялхуҫалӑх продукчӗсем тата налогсем тӗрӗс тӳлеттернипе тӗрӗс мар тӳлеттернине палӑртнӑ. Ҫав вӑхӑтрах ҫар ҫыннисен ҫемьисем ҫине тӗрӗс мар налог хунисене нумай тӳрлетнӗ.

Ҫар ҫыннисен ҫемьисен пурнӑҫне лайӑхлатас тесен, пуринчен малтан ҫав ҫемьесен членӗсене предприятисенче, колхозсенче, организацисемпе учрежденисенче ӗҫлеме вырнаҫтарни, вӗсене производствӑра квалификаци илме пулӑшни, вӗсен ачисене яслисене вырнаҫтарма пулӑшни, ҫар ҫыннисен ҫемьисене выльӑх-чӗрлӗх тата чӑх-чӗп туянма пулӑшни кирлӗ. Ҫакна ӗҫҫынни депутачӗсен вырӑнти Совечӗсем тӗрӗс ӑнланса илнӗ.

1944 ҫулта кӑна республикӑра фронтовиксен ҫемьисен членӗсене колхозсенче 7.672 ҫынна, промкооперации артелӗсенче 2.870 ҫынна, предприятисенче 5.948 ҫынна ӗҫе вырнаҫтарнӑ. Фронтовиксен арӑмӗсемпе амӑшӗсем фабрикӑсемпе заводсенчи малтанхи хут пырса, кӗске сроксенчех тӗрлӗ профессисене вӗренсе алла илнӗ, хӑйсен ӗҫри квалификацине ӳстерсе пыраҫҫӗ.

Ҫар ҫыннисен ҫемьисен членӗсене ӗҫе вырнаҫтарас тӗлӗшпе Улатӑр тата Канаш хула Совечӗсен исполкомӗсем лайӑх ӗҫлеҫҫӗ. Канаш хулинчи предприятисенче 607 ҫынна, артельсенче 484 ҫынна ӗҫе вырнаҫтарнӑ, вӗсенчен 428 ҫынӗ харпӑрхӑй килӗнче ӗҫлеҫҫӗ. Пӗр «Авангард» артельте кӑна ҫар ҫыннисен ҫемьисен членӗсем 350 ҫын харпӑрхӑй килне ӗҫ илсе ӗҫлеҫҫӗ. Вагонсем юсакан заводра ҫар ҫыннисен ҫемьисен членӗсем 310 ҫын квалификаци туяннӑ. Ҫар ҫыннин Татариновӑн арӑмӗ Болтова производствӑра хӑйӗн упӑшки вырӑнне ӗҫлеме тӑнӑ, вӑл, вагонсем юсакан заводра формовщица пулса ӗҫлесе, уйӑхне 1000—1200 тенкӗ илет. Ҫар ҫыннин арӑмӗ Горобец, ӗлӗк чернорабочи пулнӑскер, халӗ токарь пулса ӗҫлет, нормӑна 180—200 процент тултарса пырать.

Ҫар ҫыннисене ӗҫе вырнаҫтарассине Шупашкар тата Сӗнтӗрвӑрри районӗсенче те начар мар туса пыраҫҫӗ. Ҫав вӑхӑтрах Ҫӗмӗрле районӗнче 437 ҫынна, Улатӑр районӗнче 134 ҫынна ӗҫе вырнаҫтарман. Кирек мӗнле ӗҫре те харпӑрхӑй тивӗҫне тӗрӗс пурнӑҫа кӗртсе пыни фронта пулӑшни пулса тӑни ҫинчен ҫак районсенче фронтовиксен хӑшпӗр арӑмӗсене ӑнлантарса пама пултарайман.

Республикӑра пахча-ҫимӗҫсем лартма ҫар ҫыннисен 27.000 ҫемьине 3.440 гектар ҫӗр уйӑрса панӑ. Кӑҫалхи ҫуркунне нумай ҫемьесен лартма вӑрлӑх пулман, ҫавӑнпа та вӗсене ҫӗрулми вӑрлӑхӗ тупса парас тӗлӗшпе сахал мар ӗҫлемелле пулчӗ. Ҫак енчен илсен, Улатӑр Хула Совечӗн исполкомӗн ӗҫне мухтама пулать. Вӑл ҫар ҫыннисен ҫемьисем валли Горький облаҫӗнче ҫӗрулми илес ӗҫе организациленӗ. Темиҫе тонна ҫӗрулмине ҫар ҫыннисен ҫемьисене укҫасӑрах панӑ. Республикӑра пӗтӗмпе 13.500 ҫемьене вӑрлӑх парса пулӑшнӑ, вӗсене 7.380 центнер ҫӗрулми панӑ. Анчах та Советски районра ҫак питӗ кирлӗ ӗҫ хӑй тӗллӗн пулса пырасса шаннӑ. Ҫавна пула фронтовиксен куҫса килнӗ хӑшпӗр ҫемьисем хӑйсене панӑ пахчасенче ҫӗрулми лартса хӑварайман.

1943—1944 ҫулсенче ҫар ҫыннисен ҫемьисене выльӑх-чӗрлӗх туянма пулӑшас тӗлӗшпе пысӑк ӗҫ туса ирттернӗ. Республикӑра 21.201 ҫемьене 26.438 пуҫ выльӑх-чӗрлӗх панӑ, вӑл шутран 1.371 ӗне-пӑру панӑ. 100 ҫемье ытла колхозсенчен хӑйсем валли ӗне илнӗ. Ҫак тӗлӗшпе Калинино, Куславкка тата Вӑрмар районӗсенче нумай ӗҫ туса ирттернӗ. Вӑрнар, Хӗрлӗ Чутай тата Первомайски районсенче ку тӗлӗшпе начар ӗҫлеҫҫӗ.

Ҫар ҫыннисен ҫемьисен пурнӑҫ ыйтӑвӗсене тивӗҫтерессе укҫа тата апат-ҫимӗҫ фончӗсем тӑвассипе ҫыхӑнса тӑрать. Пирӗн республикӑри ӗҫҫыннисем 1943—1944 ҫулсенче ҫар ҫыннисен ҫемьисене пулӑшмалли фонда 2 миллион тенкӗ ытла пачӗҫ. Кӑҫал Улатӑр хулинче уйрӑмах пысӑк ӗҫ туса ирттернӗ, унта 147 пин тенкӗ пухнӑ. Канаш хулинче 177 пин тенкӗ, Етӗрне районӗнче 110 пин тенкӗ пухнӑ. Укҫа-тенкӗ фончӗ тӑвас тӗлӗшпе Элӗк тата Хӗрлӗ Чутай районӗсенче начар ӗҫлеҫҫӗ.

Ҫар ҫыннисен ҫемьисене пулӑшас тӗлӗшпе ӗҫлекен отделсем ҫумӗнче, укҫа-тенкӗ фондне туиисӗр пуҫне, апат-ҫимӗҫ фончӗсем те тунӑ. Ҫав фондсенчен тата колхозсен фончӗсенчен ҫар ҫыннисен ҫемьисене 139 пин пӑт ҫӑнӑх тата тырӑ панӑ. Кунпа пӗрлех ҫакна та палӑртмалла: Ишлей тата Тӑвай районӗсенче апат-ҫимӗҫ фончӗсем тӑвас ӗҫ ҫине ответсӑррӑн пӑхрӗҫ, ҫав ӗҫе пурнӑҫа кӗртмесӗр хӑварчӗҫ.

Ҫар ҫыннисен ҫемьисене пулӑшмашкӑн ҫар ҫыннисен ҫемьисене пулӑшмалли материальнӑй база тӑвас тӗлӗшпе кӑҫал пурнӑҫа кӗртнӗ паха ӗҫсенчен тепри вӑл— ҫар ҫыннисен ҫемьисене пулӑшмалли фонд валли тырпул акса хӑварни пулчӗ. Ҫак ӗҫе Пӑрачкав районӗнчи «Красный пахарь» ялхуҫалӑх артелӗн (председателӗ М. В. Дубровин) колхозникӗсем пуҫарса ячӗҫ. Вӗсем хӑйсен пухӑвӗнче фронтовиксен ҫемьисене пулӑшас ыйтӑва сӳтсе явнӑ та планран ирттерсе 3 гектар тулӑ тата 2 гектар вир акса хӑварнӑ. Ҫак ҫӗр ҫинче пухса илнӗ пӗтӗм тырпула вӗсем фронтовиксен ҫемьисене пулӑшмалли районри фонда панӑ. Ҫак артелӗн колхозникӗсем республикӑри мӗнпур колхозниксемпе колхозницӑсене хӑйсен примерне йышӑнма чӗнсе каларӗҫ.

«Красный пахарь» колхоз пуҫарӑвне ВКП(б) Обкомӗ ырларӗ тата ӑна республикӑри колхозсем те хӗрӳллӗн йышӑнса илчӗҫ. Вӗсем ҫар ҫыннисен ҫемьисене пулӑшмалли фонд валли 1.893 гектар тӗштырӑ тата ҫӗрулми лартса хӑварчӗҫ. Хальхи вӑхӑтра ҫав ҫӗр ҫинче пухса илнӗ тырпула хатӗрлев пункчӗсене леҫеҫҫӗ. Ноябрӗн 10-мӗшӗ тӗлне 145 тонна леҫсе панӑ. Ҫак ӗҫе Ҫӗрпӳ районӗ лайӑх организацилерӗ, унта хатӗрлев пунктне 3.180 пӑт тӗштырӑ панӑ.

Тумтирсемпе урана тӑхӑнмаллисем парса та ҫар ҫыннисен ҫемьисене чылай пулӑшнӑ. Юлашки икӗ ҫул хушшинче вӗсене 39 пин мӑшӑр атӑ-пушмак, тумтирсемпе кӗпе-йӗмсем—52 пин япала панӑ. Вырӑнти промышленность предприятийӗсен мастерскойӗсенче 35 пин мӑшӑр атӑ-пушмак, тумтирсенчен мӗн пурӗ 11 пин япала юсаса панӑ.

Ҫар ҫыннисен ҫемьисене пулӑшас тӗлӗшпе эпир пур майсемпе те усӑ курнӑ тесе калама пултараймастпӑр-ха. Вырӑнти промышленность, уйрӑмӑнах промкооперации артелӗсем, куллен кирлӗ таварсем туса кӑлармалли тата атӑ-пушмак юсамалли плана пурнӑҫа кӗртсе пымаҫҫӗ. Атӑ-пушмак юсас енӗпе Наркомместпром системи ҫулталӑкри плана 9 уйӑх хушшинче 60 процент кӑна тултарнӑ. Сӑран япаласем туса кӑларма республикӑра чӗртаварсем ҫителӗклех, анчах вӗсемпе кирлӗ чухлӗ усӑ курмаҫҫӗ. Чӑвашкоопинсоюз системинчи Кӳкеҫри инвалидсен артелӗ фронтовиксен ҫемьисен заказӗсене тӳсме ҫук нумай вӑхӑт хушши пурнӑҫа кӗртмесӗр выртта рать. Фронтовик арӑмӗ Никитина, Пайтерек ялӗнче пурӑнаканскер, 1943 ҫулхи октябрь уйӑхӗнчех ача пушмакӗсем юсама панӑ та кӑҫалхи сентябрь уйӑхӗнче тин каялла илнӗ.

Вырӑнти Советсем тата общественность фронтовиксен ачисемшӗн куллен тӑрӑшаҫҫӗ. Вӑрҫӑ вӑхӑтӗнче ача сачӗсемпе ача ҫурчӗсен хисепӗ чылай ӳсрӗ. Вырӑнти бюджетра тӑракан 43 ача сачӗнче тата ведомствӑсен 99 сачӗнче пӗтӗмпе 4.072 ача пурӑнаҫҫӗ.

Государство тытса тӑракан ача ҫурчӗсемпе пӗрлех, малта пыракан колхозсен пуҫарӑвӗпе, колхозсенче те ача ҫурчӗсем организацилеме тытӑнчӗҫ. Республикӑра ҫавӑн пек ҫуртсем пӗтӗмпе 19, вӗсенче 367 тӑлӑх ача вӗренсе ӳсет.

Анчах та республикӑри 19 районра колхозсенчи ача ҫурчӗсене халиччен те организацилемен.

Вӑрҫӑ вӑхӑтӗнче ача столовӑйӗсен хисепӗ чылаях ӳсрӗ. Кӑҫалхи сентябрьпе октябрьте кӑна Чӑвашторг системи фронтовиксен ачисем валли Улатӑрта тата Канашра 600 ача валли столовӑйсем уҫнӑ. Ҫар ҫыннисен ҫемьисене пулӑшас тӗлӗшпе ӗҫлекен отдел пуҫарнипе, Йӗпреҫре фронтовиксен 50 ачи валли столовӑй уҫнӑ, ҫав столовӑя отдел хӑй укҫипе тытса тӑрать. Ҫавӑн пек столовӑях Етӗрне хулинче те организациленӗ. Ҫак пуҫарӑва пур майпа та сарса пырас пулать.

Фронтовиксен ачисене шкула ҫӳреме условисем туса парасси нумай енчен вырӑнти Советсенчен килет. Фронтовиксен ачисене пулӑшас майпа 1943—1944 ҫулсенче ӑшӑ япаласем пухнӑ. Республикӑра пӗтӗмпе 6.148 килограмм ҫӑм, 4.540 тир, 2.802 мӑшӑр атӑ-пушмак, 864 штук тумтир, 4.705 кӗпе-йӗм пухнӑ. Ҫак ӗҫе кӑҫал Вӑрмар районӗнче лайӑх организациленӗ, унта колхозсем 590 ачана тумлантарнӑ, ку ӗҫ Улатӑр тата Тӑвай районӗсенче те начар мар пулса пырать. Ҫак ӗҫсене туса ирттернӗ пулин те, республикӑра пуҫламӗш классенче вӗренме яваҫтарман ачасем чылай-ха. Вӗсене шкула ҫӳреме кирлӗ условисене халех туса парас пулать.

Отечественнӑй вӑрҫӑ инваличӗсене пособи тата пенси пама государство питех те нумай укҫа-тенкӗ парса тӑрать. 1944 ҫулхи 9 уйӑх хушшинче кӑна пирӗн республикӑра инвалидсене 10.448 пин тенкӗ пенси панӑ.

Отечественнӑй аслӑ вӑрҫӑ участникӗсем халӗ халӑх хуҫалӑхӗн тӗрлӗ отраслӗсенче активлӑн ӗҫлеҫҫӗ. Тулли мар даннӑйсем тӑрӑх, Отечественнӑй вӑрҫӑ инваличӗсем 370 ҫын колхоз председателӗ пулса, 710 ҫын колхоз бригадирӗ пулса, 109 ҫын ялсовет председателӗ пулса ӗҫлеҫҫӗ. Чылай инвалидсем хӑйсен ӗлӗкхи професссипе ӗҫлеме пултарайман пирки 1944 ҫулта ҫӗнӗ квалификаци туяннӑ, ҫавӑн пек юлташсен хисепӗ 173 ҫынна ҫитет.

Пӗр вӑхӑтлӑха пулӑшас майпа, кӑҫалхи 10 уйӑх хушшинче Отечественнӑй вӑрҫӑ инваличӗсене 188.700 тенкӗ укҫа тата колхозсен пулӑшу кассисенчен 12.219 пӑт тырӑ панӑ. Ҫакӑн пек пулӑшас ӗҫе Етӗрне тата Калинино районӗсенче лайӑх туса пыраҫҫӗ.

Отечественнӑй вӑрҫӑ вӑхӑтӗнче социальнӑй обеспечени органӗсем ҫине питех те ответлӑ задачӑсем хунӑ. Вӗсене райсовет исполкомӗсен нихӑҫанхи пек мар лайӑх тата куллен ертсе пымалла. Анчах та хӑшпӗр райсоветсем ҫак ӗҫе халӗ те кирлӗ пек хакламаҫҫӗ-ха. Ҫавна пула Отечественнӑй вӑрҫӑ инваличӗсен жалобисемпе заявленийӗсене пӑхса тухнӑ чухне бюрократла, чунсӑррӑн пӑхнисем пулкалаҫҫӗ. Отечественнӑй вӑрҫӑ инваличӗсене пулӑшу парас ӗҫре колхозсен пулӑшу кассисем пысӑк вырӑн йышӑнса тӑраҫҫӗ. Ҫапах та ҫак ӗҫ нумай районсенче хӑй тӗллӗн пулса пырать.

Отечественнӑй вӑрҫӑ инваличӗсем валли протезсем туса хатӗрлес ӗҫе начар организациленӗ. Наркомсобес протез тӑвакан кадрсене хатӗрлес тӗлӗшпе начар ӗҫлет, ҫавна пула протезсен пахалӑхӗ те ҫителӗксӗр-ха.

Чылай районсенче социальнӑй обеспечени работникӗсене нумай вӑхӑтлӑха хӑйсен

(Юлашки 2-мӗш страницӑра)

Чăваш АССР-ĕн I-мĕш созыври Верховный Совечĕн VIII-мĕш Сессийĕ

Чăваш АССР Совнаркомĕн Председателĕн заместителĕ А. И. Киреев юлташ тунă докладăн вĕçĕ

ĕçĕнчен уйăрса урăх ĕçе янисем пулкалаççĕ. Наркомсобес хăйĕн практикăллă ĕçĕнче питĕ сахал пуçарулăх кăтартать тата час-часах вырăнсенчи чăн-чăн лару-тăрăва пĕлмест. Çаксене пула, социальнăй обеспечени отделĕсен ĕçĕнче чылай чăрмавсем пулкалаççĕ.

Çӳлте асăннă пысăк çитменлĕхсене пĕтĕмĕшпех пĕтересси ĕççынни депутачĕсен вырăнсенчи Совечĕсен чи çывăхри задачи пулса тăрать.

Кун хыççăн Киреев юлташ çар çыннисен çемьисен ыйтăвĕсем çине бюрократла, чунсăррăн пăхни çинчен калакан хăшпĕр фактсене илсе кăтартать (Элĕк районĕнчи 16-мĕш партсъезд ячĕпе тăракан колхоз, Ишлей районĕнчи Ентимĕркасси ялĕ, Октябрьски районри Кутемер ялсовечĕ, Канаш хули тата ытти те). Фронтовиксен çемьисен ыйтăвĕсем çине çавăн пек чунсăррăн пăхни пирĕн пĕтĕм ĕçе сиен кӳнине хăшпĕр работниксем халĕ те ăнланмаççĕ-ха.

Хĕрлĕ Чутай райисполкомĕнче фронтовиксен çемьисем панă жалобăсемпе заявленисене ниçта та регистрацилемеççĕ, вĕсене райисполкомăн отделĕсем тăрăх валеççе параççĕ те вĕсене пăхса тухнипе пăхса тухманнине кайран тĕрĕслемеççĕ. Хĕрлĕ Чутайри уполнаркомзаг конторинче жалобăсем çинче вĕсене хăçан илнине кăтартмаççĕ. Жалобăсем тăрăх ответсене час-часах питĕ кая юлса параççĕ тата чылай чухне тĕрĕс мар решенисем йышăнаççĕ. Ку районри финанс отделĕнче те жалобăсене вăхăтра пăхса тухмаççĕ.

Çар çыннисен çемьисем панă жалобăсем çине бюрократла, чунсăррăн пăхнисем Çĕмĕрле тата Шăхасан районĕсенче те пулкалаççĕ.

Ишлей тата Шупашкар районĕсенче çар çыннисен çемьисене тата Отечественнăй вăрçă инвалидĕсене çăкăр парса тăрас ĕçре халĕ те йĕркесĕрлĕхсем пур-ха. Чăваш АССР Наркомторгĕпе Чăвашсоюз тĕрĕслесе тăманнине пула, Ишлей, Муркаш тата Элĕк райпотребсоюзĕсем хăйсене ноябрь уйăхĕ валли уйăрса панă фондсене хатĕрлев пункчĕсенчен кăçалхи ноябрĕн 13-мĕшне çитсе те илмен, çав вăхăтрах хăйсен юлхавлăхне нарядсем вăхăтра çитмен тесе тӳрре кăларма пăхаççĕ. Çак ĕçре суту-илӳ организацисен халех тивĕçлĕ йĕрке туса хумалла.

Çар çыннисен çемьисене тата Отечественнăй вăрçă инвалидĕсене пулăшас ĕçри çитменлĕхсем акă мĕн пирки пулса пыраççĕ: районсенчи Советсен хăшпĕр исполкомĕсем çар çыннисен çемьисене пулăшас ыйтусемпе тăтăшах мар ĕçлеççĕ, çар çыннисен çемьисене пулăшас тĕлĕшпе ĕçлекен отделсене ĕçре çителĕклĕ пулăшу парса пымаççĕ, çав органсем çине Тăван çĕршыва хӳтĕлекенсен çемьисен интересĕсене сыхлас тĕлĕшпе уйрăмах пысăк задачăсем хуни çинчен час-часах манса каяççĕ. Хĕрлĕ Çара илнĕ рабочисен, служащисемпе колхозниксен çемьисемшĕн предприятисемпе учрежденисен тата колхозсен руководителĕсем те тăрăшмалла.

Чăваш АССР Совнаркомĕ çумĕнчи çар çыннисен çемьисене пулăшас тĕлĕшпе ĕçлекен отдел тата унăн вырăнсенчи органĕсем фронтовиксен çемьисен ыйтăвĕсем çине вырăнсенче чунсăррăн пăхнипе çителĕксĕр кĕрешеççĕ. Районсемпе хула совет исполкомĕсем çумĕнчи отделсен хăшпĕр руководителĕсем тĕп ыйтусене татса парас ĕçре час-часах большевикла принциплăха çухатаççĕ те çитменлĕхсемпе килĕшсе лараççĕ.

Тăван çĕршыва хӳтĕлекенсен çемьисене пулăшма вырăнсенчи советсемпе общественноçăн калама çук пысăк майсем пур. Çар çыннисен çемьисемпе Отечественнăй вăрçă инвалидĕсене пулăшас ĕçре массăсен пуçарулăхĕ çĕнĕрен те çĕнĕ формăсем çуратса кăларать. Улатăр хулинчи ĕççыннисем, Свердловск хулинчи ĕççыннисен паха пуçарăвне йышăнса илсе, октябрĕн 22-мĕшĕнче фронтовиксен çемьисене пулăшас тĕлĕшпе воскресник туса ирттернĕ. Воскресникре 5000 çын ĕçленĕ. 32 вагон вутă тиесе пушатнă, хулана 1.025 кубометр вутă илсе пынă тата чугун çул линий патне 489 кубометр вутă турттарса пынă. 23 хваттере юсанă. Улатăр хулинчи ĕççыннисем çак кун фронтовиксен ачисене пулăшмалли фонда 82.430 тенкĕ укçа, 134 мăшăр атă-пушмак тата 200 кĕпе-йĕм панă.

Анчах та вырăнти Советсем çумĕнчи хăшпĕр отделсем государство пособине панипех лăпланса лараççĕ, çар çыннисене пулăшмалли вырăнти майсемпе усă курма тăрăшмаççĕ. Улатăр хулинчи ĕççыннисем лайăх пример пачĕç, республикăри ытти хуласемпе районсен вĕсен примерне йышăнса илес пулать.

Вырăнти советсен задачи çакăнта пулса тăрать: Хĕрлĕ Çар воинĕн кашни çемьин нушисемпе ыйтăвĕсене пĕлсе тăмалла. Отечественнăй вăрçăн кашни инвалидĕн ыйтăвĕсене пĕлсе тăмалла, вĕсене вăхăтра пулăшмалла, законпа палăртнă çăмăллăхсене вăхăтра памалла, пособисемпе пенсисене вăхăтра парса тăмалла, фронтовиксен çемьисемпе Отечественнăй вăрçă инвалидĕсене пулăшас ĕçе вăйлатма вырăнта тĕрлĕ майсем шыраса тупмалла, Тăван çĕршыва хӳтĕлекенсен çемьисем ыйтни çине бюрократла, чунсăррăн пăхакансене пурне те ответ тыттармалла. Çаксене пурне те пирĕн анлă актив çине таянса туса пымалла.

Тăван çĕршыва хӳтĕлекенсемшĕн тăрăшни Хĕрлĕ Çарăн боецĕсемпе офицерĕсене çĕнĕ вăй парса тăтăр, вĕсене çĕнĕ паттăр ĕçсем тума хавхалантартăр тата гитлерла захватчиксене татăклăнах çĕмĕрсе тăкас сехете çывхартăр!

ЧУГУН ÇУЛ ВАЛЛИ ВУТА ХАТĔРЛЕСЕ ТУРТТАРМАЛЛИ IV-МĔШ КВАРТАЛТИ ПЛАНА НОЯБРЕН 15-МĔШЕ ТĔЛНЕ МĔН ЧУХЛĔ ТУЛТАРНИНЕ КĂТАРТАКАН

СВОДКА

Районсем	Плана тултарнă (процентпа)		Мĕнле вырăн йышăнать	
	Турттарас енĕпе	Хатĕрлес енĕпе	Турттарас енĕпе	Хатĕрлес енĕпе
Йĕпреç	62,4	53,4	1	2
Куславкка	51,8	91,8	2	1
Шăхасан	50,5	48,2	3	5
Октябрьски	47,8	45,8	4	6
Первомайски	44,6	24,8	5	20
Комсомольски	42,8	42,1	6	9
Вăрнар	34,7	16,0	7	27
Вăрмар	34,6	23,8	8	21
Элĕк	34,5	23,3	9	22
Етĕрне	33,8	26,4	10	19
Елчĕк	33,6	41,8	11	10
Калинино	32,6	31,1	12	16
Красноармейски	32,3	49,6	13	4
Шупашкар	31,4	44,5	14	7
Чурачăк	31,1	30,8	15	17
Хĕрлĕ Чутай	28,4	35,6	16	14
Сĕнтĕрвăрри	28,2	43,2	17	8
Канаш	26,8	20,0	18	24
Сĕрпӳ	26,1	35,4	19	15
Тăвай	24,8	27,1	20	18
Советски	23,6	20,2	21	23
Сĕнтĕр	22,8	19,6	22	25
Пăрачкав	22,6	39,0	23	12
Çĕмĕрле	21,8	50,8	24	3
Муркаш	21,4	17,7	25	26
Чкаловски	21,0	36,0	26	13
Кувакино	17,0	40,0	27	11
Ишлей	12,3	14,6	28	28

АЧА АМĂШĔСЕМПЕ АЧАСЕНЕ ГОСУДАРСТВО ПУЛĂШНИ

СССР Халăх Комиссарĕсен Совечĕ ача учрежденийĕсен хисепне ӳстерес тата ача амăшĕсемпе ачасене медицинăпа йăла енчен паракан пулăшăва лайăхлатас тĕлĕшпе постановлени йышăннă.

Хуласенче, рабочи поселоксенче, чугун çулсем çинче, шыв çулĕсем çинче тата ялсенче ача çуратмалли çуртсен, консультацисен, ача сачĕсен, яслисен, сĕт кухнисен хисепĕ нумай ӳсет. Кăçалах темиçе çĕнĕ ача учрежденийĕ уçмалла тата хальхи ача учрежденийĕсене ытларах ача вырнаçтармалла.

1945 çулта ача çуратмалли çуртсенче тата отделенисенче кроватьсен хисепне 91.200 таран, ача çурчĕсенче—43.700 таран ӳстермелле. Ача сачĕсене 2 миллион ача ытла çӳремелле, яслисенче 1 миллион ачана яхăн пурăнмалла. Яслисенче ачасем талăкĕпех пурăнма пуçлаççĕ. Ачасемпе хĕрарăмсен консультацийĕсем, ача амăшĕсемпе ачасен çурчĕсем тата çавăн пек ытти учрежденисем ытларах уçаççĕ.

Ача учрежденийĕсен çурчĕсене тума тата юсама укçапа материалсем нумай параççĕ. Çав учрежденисен çурчĕсене ытти учрежденисем йышăнса тăраççĕ пулсан, вĕсене 1945 çулхи январĕн 1-мĕшĕччен ача учрежденийĕсене каялла таварса памалла тата вĕсене январĕн 1-мĕшĕччен юсаса пĕтермелле.

Промышленность наркомачĕсене ача учрежденийĕсемпе патронатра пурăнакан ачасем валли пир-авăр, çăматăсем, атă-пушмак, çыхса тунă япаласем тата ыттисем те туса хатĕрлеме хушнă. (ТАСС).

Çулпуç докладне ĕçпе ответлеççĕ

СЕНТЕР, ноябрĕн 17-мĕшĕ. (Телефонпа). Янăм ялсоветĕнчи Киров ячĕпе тăракан колхозра пур ĕçсем те сӳрĕк пыратчĕç. Колхозниксем хушшинче Сталин юлташ докладне сӳтсе-явнă хыççăн ĕç дисциплини чылаях ӳсрĕ. Колхозниксем планран ирттерсе Хĕрлĕ Çар фондне 135 центнер çĕрулми пама пулчĕç. Пама пулнă çĕрулмине ноябрĕн 13-мĕшĕ тĕлне хатĕрлев пунктне леçсе пачĕç. Çапла вĕсем çулпуç докладне ĕçпе ответлерĕç.

Г. МОИСЕЕВ.

ПРОФСОЮЗСЕН ЧИ ЛАЙĂХ БИБЛИОТЕКИСЕМ

Профсоюзсен библиотекисен ăмăртăвĕн итогĕсене пăхса тухнă. ВЦСПС секретариачĕ кăçалхи 3-мĕш кварталта чи лайăх ĕçленĕ 20 ытла библиотекăпа кĕнеке фондне палăртнă.

Ăмăртура Киров завочĕн тата Молотов ячĕпе тăракан заводăн завкомĕсен библиотекисем мала тухнă. Вĕсене иккĕшне те ВЦСПС-ăн куçса çӳрекен Хĕрлĕ Ялавне панă тата укçан тӳлемелли пĕрремĕш премие панă. Сталин ячĕпе тăракан заводăн завкомĕн библиотекине ВЦСПС грамотине тата иккĕмĕш преми пама йышăннă.

Уралти алюмини завод строительствин тата Егоровскри меланжевăй комбинатăн фабкомĕн библиотекисем лайăх ĕçлеççĕ. (ТАСС).

Совет Информаци Бюровĕнчен

НОЯБРĔН 16-МĔШĔНЧИ ОПЕРАТИВНĂЙ СВОДКА

Ноябрĕн 16-мĕшĕнче Венгрире пирĕн çарсем ЯСАРОКСАЛЛАШ хулипе чугун çул станцине, ВАМОШДЬЕРК ятлă узловой чугун çул станцине тытса илнĕ, çавăн пекех тата халăх пурăнакан 80 пункта ытла йышăннă, çав шутра — ТИССА-ЛАДАНИ, ТАКТА-САГА, ОПОД, МАЛЬИ, КИШДЬОР, БОРШОДГЕСТ, ТАРД, ТАРНАБОД, ЗАРАНК, ПУСТА-МОНОШТОР, ДАНИ ятлă пысăк ялсем тата МЕЗЕНЬЭК, ПУСТА-МОНОШТОР, ДЬОМРО ятлă чугун çул станцийĕсем.

Фронтăн ытти участокĕсенче разведчиксем шыраса çӳренĕ. Ноябрĕн 15-мĕшĕнче пирĕн çарсем нимĕçсен 10 танкне çĕмĕрсе тăкнă.

☆ ☆ ☆

Венгрире пирĕн çарсем хаярррăн çапăçнă хыççăн тăшман оборонин паха пунктне — Ясароксаллаш хулине тытса илнĕ. Нимĕçсем çав хулана хӳтĕлекен хăйсен пехотине пулăшма танксемпе хăй тĕллĕн çӳрекен тупăсем чылай янă. Пирĕн гвардейски стрелковăй чаçсем, артиллерипе танксем хӳтĕлесе пынипе, тăшман хирĕç тăнине сирсе янă та Ясароксаллаш хулине вăркăнса кĕрсе кайнă. Каç пулнă тĕле пирĕн çарсем çав хулана туртса илнĕ. Анăçăва малалла аталантарса пырса, пĕр соединени чаçĕсем гитлеровецсене Будапештпа Мишколу хушшинчи Мамошдьерк ятлă узловой чугун çул станцийĕнчен хăваласа кăларнă. Чугун çул эшелонĕсем тата боеприпас, апат-çимĕç, çар пурлăх склачĕсем тытса илнĕ. Тепĕр участокра тăшман, пирĕн çарсене хăваласа ярса хăйĕн позицийĕсене каялла тытса илме хăтланса, темиçе хут та контратака тунă. Совет чаçĕсем тăшман контратакисене сирсе янă, нимĕçсен 600 салтакĕпе офицерне ытла пĕтерсе тăкнă. Хăй тĕллĕн çӳрекен 3 тупă, 22 пулемет, 2 радиостанци, 18 автомашина тата боеприпассем тиенĕ обоза тытса илнĕ.

Кун каçиччен нимĕçсемпе венгерсен 150 салтакĕпе офицерне ытла тыткăна илнĕ.

* * *

Остроленка хулинчен кăнтăр-хĕвеланăçнерехре тăшманăн пысăк отрячĕ, тĕтрепе усă курса, пирĕн позицисене çапăçса пĕлме хăтланнă. Пĕр чаçăн боецĕсем çывхарса пыракан гитлеровецсене вăхăтра асăрханă та вĕсене пулеметсемпе, автоматсемпе пеме пуçланă. Нимĕçсем çĕр çине выртсан, вĕсене совет минометчикĕсем пеме пуçланă. Тăшман васкасах каялла чакнă. Çапăçу хирĕнче унăн салтакĕсемпе офицерĕсен 100 вилли ытла выртса юлнă.

* * *

Варшава çумĕнчи Прагăран çурçĕр-хĕвеланăçнерехре артиллерипе минометсенчен персе тăнă. Пĕр участокра пирĕн наблюдательсем тăшман оборонин малти тăрăхĕнче унăн пехоти пухăнса тăнине асăрханă. Ефимовпа Вершковский офицерсем ертсе пыракан артиллеристсем, çавăн пекех тата Горунов офицерăн минометчикĕсем тăшман пехоти пухăнса тăнă вырăна вут-çулăм тăкма пуçланă. Гитлеровецсене çухатусем тӳстерсе, салатса янă.

* * *

Хĕрлĕ Ялавлă Балтика флочĕн самолет-торпедоносецĕсем Данциг портĕнче тăшманăн 6.000 тонна таякан транспортне атакăласа шыва путарнă.

* * *

Венгерсем 8-мĕш пехотнăй дивизине хушса панă 19-мĕш резерври полкăн 1-мĕш ротинчен тыткăна лекнĕ унтер-офицер Янош Войчек çапла каласа панă:

«Совет Союзĕпе вăрçса венгерсем нимĕн те туянма пултарас çуккине, ун вырăнне вĕсем питĕ нумай япала çухатассине халĕ нумай венгерсем ăнланса илчĕç. Нумаях пулмасть Венгри командованийĕ çапла пĕлтерчĕ: советсен пĕр танкне çĕмĕрекен кашни салтак 5 гектар çĕр илет, терĕ. Салтаксем çав приказран питĕ кулчĕç. Офицерсем те ăна ухмахла хăтланни терĕç».

43-мĕш резерври полкăн 5-мĕш ротинчен тыткăна лекнĕ салтак Иштван Фабри çапла каласа панă: «Нимĕç çарĕсем тӳсекен поражениссем пире Германи çак вăрçăра аялла пулнине пĕтĕмпех ĕнентерчĕç. Пирĕн полкри салтаксем çапла калаççĕ: Хĕрлĕ Çар нимĕç çарĕсене Атăл патĕнчен Тисса шывĕ патне, Кавказ патĕнчен Будапешт патне çитиччен хăваласа килчĕ, ăна никам та тытса чараймарĕ. Малашне ăна хирĕç тăни—Венгри хулисене çĕмĕрни çеç пулать, теççĕ. Юлашки вăхăтра Венгри çарĕнчен çынсем ытларах тарма пуçларĕç. Будапештра тата ытти хуласенче нимĕçсен çар сучĕсем венгер салтакĕсене ушкăнĕ-ушкăнĕпе çакса вĕлермелли приговорсем йышăнаççĕ».

Фронтăн пĕр участокĕнче Венгрин королевски-кавалерийски дивизийĕнчи уйрăм батальонăн 2-мĕш ротинчен Ференц Сентеш лейтенант тата 11 салтак Хĕрлĕ Çар енне куçнă. Вĕсем совет боецĕсене пĕр юсавлă автомашина, 7 винтовка тата пĕр ручной пулемет панă. Ференц Сентеш лейтенант çапла каласа панă: «Германи тĕпсĕр шăтăка анса кайнине халь куçне сыхнă çын çеç курмасть. Нимĕçсем пире те хăйсемпе пĕрле сĕтĕрсе каясшăн, анчах пирĕн Гитлершăн вилес килмест. Эпĕ хамăн салтаксене вырăссем енне куçма сĕнтĕм. Салтаксем çакăнпа хавасланса килĕшрĕç».

СССР гражданĕсем хăйсен тăван çĕршывне таврăнни

МУРМАНСК, ноябрĕн 14-мĕшĕ. (ТАСС). Çак кунсенче кунта Англирен икĕ транспорт килнĕ. Вĕсем союзниксен çарĕсем ирĕке кăларнă совет çыннисене 10.000 çынна яхăн илсе килнĕ. Çав çынсем—тыткăнра пурăннă çар çыннисем тата нимĕç захватчикĕсем фашистла каторгăна ăсатнă граждансем. Каялла таврăннă совет гражданĕсем хушшинче хĕрарăмсемпе тăлăха юлнă ачасем те пур, вĕсен ашшĕ-амăшĕсене нимĕç пуçкасаканĕсем асаплантарса вĕлернĕ.

Тăван çĕршыва таврăнни çынсене СССР Совнаркомĕн Совет гражданĕсене Германирен тата вăл оккупациленĕ çĕршывсенчен каялла тавăрас тĕлĕшпе ĕçлекен уполномоченнăйĕн представителĕсем тата вырăнти совет органĕсемпе общество представителĕсем ăшшăн кĕтсе илнĕ. Фашистла пусмăрлăхран çăлăнса тухнă совет гражданĕсем Мурманскри ĕççыннисемпе тĕл пулни чуна çĕклентермелле пулса иртнĕ. Çавăнтах митинг пуçланса кайнă. Хăйсен тăван çĕршывĕнчен нимĕç ирсĕрĕсем ирĕксĕр уйăрса янă совет гражданĕсем, пĕрин хыççăн тепри трибуна çине хăпарса тăрса, хăйсемшĕн тăрăшнăшăн Совет правительствине тата Сталин юлташа пĕтĕм чĕререн тав тунă.

— Çак кун манăн пурнăçри чи телейлĕ кун, — тесе калать, куççуль юхтарса, пĕр хĕрарăм. — Хамăр тăван çĕршыв пирĕн çинчен манманнине, Хĕрлĕ Çар пире фашистла чуралăхран çăлса кăларассине эпир пĕлнĕ. Акă ĕнтĕ эпир килте!

Нимĕçсем патĕнче тыткăнра пурăннă çар çынни сăмах тухса калать. Вăл йывăр аманнă пирки нимĕçсен лагерĕсене лекнĕ çынсене унта калама çук хытă мăшкăлланни çинчен, вĕсене чăтма çук асаплантарни çинчен каласа парать. Вăл хăйĕн юлташĕсен çак шухăшне пĕлтерет: халех Хĕрлĕ Çара кайса, алла хĕçпăшал тытса гитлерла пуçкасакансене хамăр халăха кăтартнă хуйхăпа асапсемшĕн тавăрмалла, тет.

Вырăнти совет органĕсем каялла таврăннă совет гражданĕсене лайăх пăхнă. Вĕсене апат-çимĕç панă тата пурăнма вырнаçтарнă.

Хăйсен Тăван çĕршывне тупнă совет çыннисем Отечественнăй вăрçă фрончĕсенчи савăнăçлă ĕçсемпе, Совет Союзĕнчи пурнăçпа питĕ интересленеççĕ. Ноябрĕн 6-мĕшĕнче вĕсем Оборонăн Государственнăй Комитечĕн Председателĕ Сталин юлташ Мускав Совечĕн Мускав хулинчи партипе общество организацийĕсен представителĕсемпе пĕрле пулса иртнĕ чаплă ларăвĕнче тунă доклада тимлĕн итленĕ.

Каялла таврăннă совет гражданĕсем ушкăнăн-ушкăнăн хăйсен тăван вырăнĕсене саланаççĕ, ашшĕ-амăшĕсене нимĕç захватчикĕсем вĕлернĕ пирки тăлăха юлнă ачасене ача çурчĕсене вырнаçтараççĕ.

Фронта тата ытларах пулăшăр

(ЗЕМЛЯК ÇЫРĂВĔ)

Аслă Октябрь уявне совет халăхĕ тăваттăмĕш хут вăрçă кунĕсенче уявласа ирттерчĕ. Çак чаплă кун тĕлне пирĕн мухтавлă Хĕрлĕ Çар Совет çĕрне фашистла нимĕç захватчикĕсенчен пĕтĕмпех тасатса çитерчĕ. Совет халăхĕ çак кун çитессе тахçантанпах кĕтнĕ, кĕтнĕ çеç мар, çав сутă куна çывхартассишĕн мĕнпур вăя хурса кĕрешнĕ. Пирĕн çĕршыв, пирĕн халăх йывăр испытанисем чăтса ирттерчĕ. Халĕ таврăру сехечĕ çитрĕ. Вăрçă Совет çĕрĕ çинчен фашистла Германи çĕрĕ çине куçрĕ. Гитлерла тискер кайăкăн йăвине пур енчен те çавăрса илсе хĕссе лартнă. Часах, акă, тискер кайăка хăйĕн йăвинчех пĕтĕмĕшпех аркатса тăкма юлашки татăклă наступлени пулĕ. Берлин хулинче пирĕн геройла Хĕрлĕ Çарпа союзниксен паттăр çарĕсем тĕл пулĕç.

Çак татăклă çĕнтерĕве тума фронта танксемпе самолетсем, тупăсемпе минометсем, боеприпассем тата апат-çимĕç нумай кирлĕ. Çапăçу хирĕсенче пирĕн Хĕрлĕ Çарăн салтакĕсем, офицерĕсемпе генералĕсем нихăçан манăçа юлми геройла ĕçсем тăваççĕ, хăюлăхпа паттăрлăх кăтартаççĕ пулсан, эсир те, тылри ĕççыннисем, стахановла ĕçлесе çĕнтерӳ тума пулăшăр. Кашниех харпăрхăй ĕçĕнче мĕнпур вăя, вăхăта шеллемесĕр ĕçлĕр, фронт ыйтнине ытлашшипех парса, чи пархатарлă та тивĕçлĕ парăма пурнăçа кĕртĕр.

Эпĕ Чăваш республикинчи мĕнпур колхозниксемпе колхозницăсене, рабочисене тăванла салам яратăп, стахановла ĕçре татах та чаплă çĕнтерӳсем тума сунатăп.

Гварди генерал-майорĕ
И. МАКАРОВ.

ВИЛНĔ ГЕРОЙСЕН АЧИСЕМ ВАЛЛИ— АЧА ÇУРЧĔСЕМ

Одесса хулине нимĕç захватчикĕсемпе çапăçса вилнĕ летчиксен ачисене самолетпа илсе пынă. Çав ачасем валли курортлăчи лайăх вырăнта ача çурчĕ тунă. Çав çуртра 200 арçын ачапа хĕрача вĕренсе ӳсеççĕ.

Гражданла сывлăш флочĕн летчикĕсем çав ача çуртне шефа илнĕ.

Тăшманпа çапăçса вилнĕ моряксен, танкистсен тата партизансен ачисем валли Одесса таврашĕнче тата виçĕ ача çурчĕ уçма хатĕрленеççĕ. (ТАСС).

США-па СССР дипломатиллĕ çыхăну тытма пуçлани 11 çул тултарнă ятпа Нью-Йоркра пулнă митинг

НЬЮ-ЙОРК, ноябрĕн 15-мĕшĕ. (ТАСС). Нью-Йоркра Метиссон-Сквер-Гарденра митинг пулса иртнĕ. Ăна Америкăпа Совет Союзĕ хушшинчи туслăхăн наци совечĕ США-па СССР пĕр-пĕринпе дипломатиллĕ çыхăну тытма пуçлани 11 çул тултарнă ятпа пухнă. Митингра Пĕрлешӳллĕ Штатсен государство секретарĕн ĕçĕсене туса тăракан Стеттиниус сăмах тухса каланă.

Митинг Америкăри Пĕрлешӳллĕ Штатсен государство, çар тата общество деятелĕсенчен, Англи генералĕнчен Вильсонран тата ыттисенчен те саламлă телеграммăсем илнĕ.

ГЕРМАНИ ТĔЛЕШПЕ МĔН ТУМАЛЛИ ÇИНЧЕН ПĔРЛЕШӲЛЛĔ ШТАТСЕН СЕНАЧĔН ПОДКОМИССИЙĔ КАЛАНИ

НЬЮ-ЙОРК, ноябрĕн 16-мĕшĕ. (ТАСС). Сенатăн Килгор сенатор ертсе пыракан подкомиссийĕ отчет пичетлесе кăларнă. Çав отчетра вăл, çĕнĕ вăрçă пуçлама парас мар тесе, çапла тума сĕнет: гитлеровецсен политикăпа çар пуçлăхĕсене çеç пĕтерсе лартмалла мар, Германин промышленность хăватне те пĕтерсе лартмалла. Германин çар, металлурги, хими тата ытти тĕрлĕ промышленноçĕн оборудованине Европăри тустарса пĕтернĕ облаççене куçармалла. Тăшмана çĕнтернĕ хыççăн Германи промышленноçне пĕрлешнĕ нацисен органĕ контроллесе тăмалла, çав орган картельсене пĕтерсе лартмалла.

Германи агрессорĕсем, тенĕ отчетра, çĕнĕ вăрçă пуçлама хатĕрленсе, пĕтĕм тĕнчери пĕрремĕш вăрçă хыççăн тунă пекех, хăйсен экономика резервĕсене пĕтĕм тĕнчипех вырнаçтарса тухаççĕ. Гитлер тата нацистсен политикĕсем вăрçа тăсма тăрăшĕç, мĕншĕн тесен вăрçăра поражени тӳсни вĕсен влаçне пĕтерсе лартать, анчах та Германи монополисчĕсем союзниксене паранасси çинчен калаçу пуçласа яма, çапла майпа хăйсен çыннисемпе пурлăх хăватне сыхласа хăварма хăтланса пăхĕç. Демократиллĕ çĕршывсен Германи промышленноçĕн политикăллă «нейтралитетне» урăх ĕненмелле мар. Çав промышленность вăрçăн агрессиллĕ тĕллевĕсене пулăшма ан пултартăр тесе, ăна контроллесе тăрас ĕçе тĕпренех улăштармалла.

Отчетра малалла çапла каланă: пĕрлешнĕ нацисен нацизмăн форпосчĕсене пĕтĕм тĕнчипех пĕтерсе тăкмалла.

Отчет çапла тума сĕнет: Думбартон-Оксри конференци пĕтĕм тĕнчери экономикăпа социальнăй совет тума сĕннине тĕплĕрех çырса хатĕрлемелле. Çав совет пĕтĕм тĕнчери хăрушсăрлăха сыхласа тăракан организаци системинче тăмалла. Вăл пĕр-пĕринпе сут тăвакан государствăсемшĕн усăллă суту-илĕве сарса ямалли программăна çырса хатĕрлемелле. Чи малтан, тенĕ отчетра, пĕтĕм тĕнчери картельсене законсăр организацисем тесе шутламалла.

Черчилльпе Иден Францире пулни çинчен пĕлтерни

ЛОНДОН, ноябрĕн 14-мĕшĕ. (ТАСС). Рейтер агентстви пĕлтернĕ тăрăх, Парижра Черчилльпе Иден де Голльпе калаçни çинчен пĕлтерӳ пичетлесе кăларнă. Çав пĕлтерӳре, Англирен пынă хăнасене мĕнле чыслани çинчен каланă хыççăн, çапла каланă:

«Британи министрĕсем Парижа килни де Голль генерала тата ют çĕршыв ĕçĕсен министрне Британи министрĕсемпе вăрçă ыйтăвĕсене тата мир тума хатĕрленес ыйтусене пурне те сӳтсе-явма май пачĕ. Çав калаçусенче, уйрăмăн илсе кăтартсан, Франци ирĕке кăларнă хыççăн сиксе тухнă ыйтусене те сӳтсе-явнă, Францие пĕтĕмĕшле кĕрешĕве ытларах хутшăнтарасси çинчен калаçнă. Политика ыйтăвĕсене сӳтсе-явнă чухне Францие Британи министрĕсем хăйсен шухăшĕсем пĕр пекех пулнине савăнса палăртнă; вĕсен шухăшĕсем пĕр пек пулни вĕсен интересĕсем те пĕр пек пулнипе килĕшсе тăрать тата вăл де Голль генералпа Британи министрĕсен пĕр-пĕрне калакă сăмахĕсенчи ăшă кăмăлпа килĕшсе тăрать».

Хĕвеланăç Европăри вăрçă ĕçĕсем

ЛОНДОН, ноябрĕн 16-мĕшĕ. (ТАСС). Союзниксен экспедициллĕ вăйĕсен верховнăй командованийĕн штабĕ паян пичетлесе кăларнă пĕлтерӳре çапла каланă:

Союзниксен çарĕсем Веерт районĕнче (Голландире) çаплах наступлени туса пынă, 7 пин ярд малалла кайнă.

Эншвейлер — Ландорф районĕнче (Лотарингире) тăшман контратакине сирсе янă. Союзниксен çарĕсем Моркингенра, Баронвейлерта тата Геблингра тăраççĕ, вĕсем Марсал районне çитнĕ.

Баккартан çурçĕр-хĕвелтухăçнерехре вăйлă çапăçнă хыççăн Сент-Поль хулине ирĕке кăларнă. Союзниксен çарĕсем пĕр чарăнмасăр хĕснине пула, нимĕçсем Брюйертан кăнтăр-хĕвелтухăçнерехре майĕпен каялла чакса пыраççĕ.

Бельфор районĕнче союзниксен çарĕсем Ду шывĕн улăхĕнче темиçе миля малалла кайнă.

Йывăр бомбардировщиксем, истребительсем хӳтĕлесе пынипе, Дортмунд хулинчи синтетически горючи заводне тапăннă. Ноябрĕн 15-мĕшĕнче каçхине çăмăл бомбардировщиксем Берлина тапăннă.

Вăтаçĕр тинĕс таврашĕнче

ЛОНДОН, ноябрĕн 16-мĕшĕ. (ТАСС). Союзниксен Вăтаçĕр тинĕс таврашĕнчи хĕçпăшаллă вăйĕсен штабĕ паян пичетлесе кăларнă пĕлтерӳре çапла каланă: Италире 8-мĕш арми чаçĕсем Форли хулинчен çурçĕртерехре тата хĕвеланăçнерехре малалла куçса пыраççĕ. Форли хулинчен çурçĕртерехре союзниксен малти колоннисем анлă фронтпа Монтоне шывĕ патне пырса тухнă. Форли хулинчен хĕвеланăçнерехре союзниксем Цетриньоне хулине йышăннă. Флоренципе Форли хушшинчи шоссе çулĕ пĕтĕмпех союзниксен аллинче. 5-мĕш арми секторĕнче патрульсем активлăн кĕрешнĕ.

Ноябрĕн 14-мĕшĕнче союзниксен пысăк мар чаçĕсем Эгей тинĕсĕнчи Мелос утравĕ çине пырса аннă. Тăшмана çухатусем тӳстернĕ. Тыткăна илнĕ.

Çанталăк начар тăнă пирки ноябрĕн 15-мĕшĕнче союзниксен сывлăшри вăйĕсем сахал кĕрешнĕ.

Югославири çапăçусем

БЕЛГРАД, ноябрĕн 16-мĕшĕ. (ТАСС). Ирĕклĕх çарĕн верховнăй штабĕ çапла пĕлтерет: Черногорире ирĕклĕх çарĕн чаçĕсем Цетинье патĕнчен Подгорица патнелле чакакан нимĕç çарĕсене хăваласа пыраççĕ. Албанирен каялла чакакан нимĕç чаçĕсем Подгорица — Даниловград районĕнче пухăнаççĕ.

Герцеговинăра Югославин контрнаступлени тума пуçланă чаçĕсем Шуица хулине тытса илнĕ, тăшмана Дувно патнелле хăваласа янă.

Далмацире, Книн районĕнче, хаяр çапăçусем пыраççĕ.

Хорватире, Загребпа Беловар хушшинчи çул çинче, усташасен пысăк колоннине аркатса тăкнă.

Серби халăхне ирĕке кăларассишĕн кĕрешекен вече ларăвне Болгари правительствин делегацийĕ пыни

СОФИЯ, ноябрĕн 16-мĕшĕ. (ТАСС). Софири радио пĕлтернĕ тăрăх, Болгари правительствин делегацийĕ — портфельсăр министр Добри Черпешев, Болгари правительствин Тито маршал штабĕ çумĕнчи делегачĕ Петр Тодоров тата Благой Иванов генерал-майор—Серби халăхне ирĕке кăларассишĕн фашистсене хирĕç кĕрешекен вечене уçнă çĕрте пулнă. Вăл халь Софийăна таврăннă.

Болгари правительствин делегацийĕ вече ларăвне пынине халăх представителĕсем тата ларура пулнă ытти çынсем тăвăллăн алă çупса кĕтсе илчĕ. Вече председателĕ Болгари делегацине саламласа çапла каланă: çак делегаци вечене уçнă çĕрте пулни Болгарипе Югослави халăхĕсем малашне пĕр-пĕринпе туслăн пурăнассине пĕлтерет, тенĕ. Портфельсăр министр Добри Терпешев делегатсене Болгари правительстви тата Болгари халăхĕ ячĕпе саламланă. Добри Терпешевăн сăмахне тăвăллăн алă çупса ырланă, çавăн пек алă çупни икĕ халăх хушшинчи туслăх нихăçан пăсăлас çуккине кăтартса панă.

Вечене чаплăн уçнă хыççăн Тито маршал патĕнче йышăну пулнă. Йышăнура икĕ çĕршыва интереслентерекен ыйтусене сӳтсе-явса татса панă.

МЮНХЕНРА ПАЛХАВ ТУМА ХĂТЛАННИ

СТОКГОЛЬМ, ноябрĕн 16-мĕшĕ. (ТАСС). «Афтонбладет» Швейцарире тухакан «Арбейтер цейтунг» хаçат пĕлтернине пичетлет. Унта çапла каланă: Мюнхенра палхав тума хăтланнă. Çавăн пирки Гиммлер сыхлăх тĕлĕшпе хăйне уйрăм мерăсем йышăннă. Юлашки вăхăтра гестаповецсем 70 пин çынна яхăн тытса хупнă.

ГИТЛЕРОВЕЦСЕМ ХĂЙСЕН ÇАРАТСА ПУХНĂ КАПИТАЛĔСЕНЕ АРГЕНТИНĂНА ЯРСА ПЫТАРАÇÇĔ

НЬЮ-ЙОРК, ноябрĕн 12-мĕшĕ. (ТАСС). Оверсис Ньюс агентстви çапла пĕлтерет: гитлеровецсен пуçлăхĕсем Аргентина банкĕсене çаплах укçа нумай куçараççĕ. Çапла калаççĕ: Геббельс Буэнос-Айресри банксенчен пĕрне, нимĕçсем контроллесе тăраканскерне, Америка валютине шутласа, 1.850 пин доллар укçа куçарнă, çав укçана Геббельс ытти çын ячĕпе куçарнă. Риббентроп Аргентина банкне хăйĕн хурăнташĕ ячĕпе нумай укçа хунă, çав хурăнташĕ нумаях пулмасть ун валли Швейцари банкĕнчен 500 пин доллар илнĕ. Германи флочĕн командующийĕ Дениц Аргентинăна укçа нумай куçарнă, мĕн чухлĕ куçарни паллă мар-ха. Çав укçана Дениц хăйĕн хурăнташĕ Эдмунд Вагенднехт ячĕпе куçарнă, çав çын Аргентинăри пысăк экспортпа импорт фирмисенчен пĕрин хуçи пулса тăрать. Гитлерăн «Ĕç фрончĕ» текен организацин руководителĕ Лей нумаях пулмасть Аргентинăра пысăк плантаци сутăн илнĕ, çав плантацие вăл Франц Борсеман ячĕпе илнĕ.

Аргентинăри пĕр генерал калани çине кăтартса, агентство çапла пĕлтерет: Германин Аргентинăна хывнă фончĕсем, вăрçăччен хывнисемпе пĕрле шутласан, хальхи вăхăтра 750 миллион доллара çитеççĕ. Вăрçă вăхăтĕнче вăл хисеп Германи капиталĕ Аргентинăна Испанипе Швейцари урлă кайнине пула ӳснĕ. Гитлеровецсен пуçлăхĕсен Аргентинăн хаклă хучĕсене, нимĕçсем оккупациленĕ Европăри пурăннă çынсен пулнăскерсене, темиçе миллион долларлăх тытса илнĕ. Хальхи вăхăтра гитлеровецсем çаратса пухнă çав хаклă хутсене сыхласа усрама Буэнос-Айреса янă.

БЕРЛИНРА ИРĔКСĔР ИЛСЕ КАЙНĂ СОВЕТ РАБОЧИЙĔСЕНЕ ПЕРСЕ ВĔЛЕРНИ

Ноябрĕн 16-мĕшĕ. (ТАСС). «Афтонбладет» хаçат çапла пĕлтерет: Берлинра совет гражданĕсене 9 çынна персе вĕлернĕ, вĕсене полицейскисене вĕлернĕ тесе айăпланă.

Ответлă редактор **В. Я. ЯКОВЛЕВ.**

РЕДАКЦИ АДРЕСĔ: г. Чебоксары, ул. Володарского. 5. Дом печати. ТЕЛЕФОНСЕМ: редакторăн — 0—67, заместительне секретарĕн — 4—26, парти пурнăç пайĕн 3—99, промышленноçпа ялхуçалăх пайĕсен 5—31, издательство конторин — 0—23.

НТ 00797 Типография № 1. Управления полиграфиче[illegible] при СНК ЧАССР, Заказ № 2, ф. 6. 59×42 п. л. Тираж 16.000 экз.